

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzeti könyvtárügy

96/225

SAPOSNIKOV, A.E.: Prioritetnoe bibliotечноe obsluživanie v Rossii = Bibliotekoved. 1995. 4/5.no. 80-86.p. Bibliogr.

Kivételes könyvtári kiszolgálás Oroszországban

Olvasószolgálat; Tájékoztatási politika

A szerző cikke egy könyvtártörténeti konferencia (Moszkva, 1995 jún.) előadása, amelyben történeti áttekintést ad a címben szereplő fogalom gyakorlati változásairól. Elméletileg és a szakirodalomban nem elismert fogalomról van szó, holott a gyakorlatban már a 18.sz.-tól megtalálhatók a nyomai. Az akkor előnyben részesített rétegek: tudósok, főnemesek, egyházi vezetők és más tisztelt személyek a meghatározott könyvtári napokon és órákon kívül is látogathatták a könyvtárakat. A 19.sz. prioritási kategóriáit viszont már a szolgáltatásokért szedett évi díjak határozták meg. A városokban főként a nemesek és a tisztviselők (60%) és a kupecsek (18%) fizettek évi díjat, a szolgáltatás mértékétől függően. A felső csoportba tartozók korlátozás nélkül jutottak folyóiratokhoz, újságokhoz, könyvekhez egész évben. A szerző megállapítása szerint az akkori létminimumnak tartott évi 125-200 rubeles jövedelmekhez képest a 10-15 rubeles magánkönyvtári és a 3-10 rubeles állami könyvtári éves díj elég tetemesnek számított. A tanulók és a szegények ugyanakkor meghatározott kedvezményeket, helyenként ingyenességet élveztek. A 20.sz. elején már bonyolultabb fizetési szabályokat alkalmaztak: akár öt használói kategóriától és a kölcsönzött könyvek számától is függött a térítés nagysága. 1911-ben az első könyvtárügyi kongresszuson már megoszlottak a vélemények. Többen szükségesnek tartották a minimális díjat, amely a könyvhasználat elővigyázatosságát növeli, de a teljes hozzáférhetőség és ingyenség elve egyre inkább teret nyert. A 20-as évek elején az amerikai könyvtárakhoz hasonlóan a teljes ingyenességet vezették be az orosz könyvtárakban. Kedvezményezett rétegnek számítottak a tanulók, tanárok, katonák, rendőrök, rokkantak, szakszervezeti tagok. A prioritás fő elve a társadalmi hovatartozás

Nemzetközi könyvtárügy

96/224

ZILLHARDT, Sonia: COBRA: Une action concertée entre bibliothèques nationales = Bull.Bibl.Fr. 41.vol. 1996. 1.no. 66-69.p.

Res. angol és német nyelven

A COBRA (Computerized Bibliographic Record Action) projekt bemutatása

Együttműködés -nemzetközi; Nemzeti könyvtár

A COBRA (Computerized Bibliographic Record Action) az Európai Bizottság (European Commission) és az Európai Nemzeti Könyvtárak Konferenciájának (Conference of the European National Libraries) kétéves (1993-1995) projektje. A cikk ismerteti a COBRA működését, különféle workshopjait, és felvázolja a folyamatban lévő tanulmányokat és terveket (Flex, Chase, Author stb.). Kiemeli a francia nemzeti könyvtár, a Bibliothèque nationale de France kötelezettségét az európai tudományos együttműködés előmozdítására, és hangsúlyozza a kiadók, a közkönyvtárak, az egyetemi könyvtárak és a szolgáltatók európai szintű együttműködésének szükségességét új, Internet-alapú szolgáltatások létrehozása érdekében.

(Autoref.)

lett, s egészen a 80-as, 90-es évekig a társadalmi jelentőség szempontja volt domináns a szolgáltatások nyújtásában. A jelenlegi tapasztalat az, hogy jónéhány prioritási elv létezik egyidőben, és terjedőben vannak a fizetéses alapon nyújtott szolgáltatások.

Az egyik elv szerint az olvasókat „saját” és „idegen” megkülönböztetéssel kezelik. Az intézményi, vállalati, szervezeti könyvtárak többsége csak egy meghatározott munkatársi, saját dolgozói réteget lát el, és a könyvtárközi kölcsönzésért is díjat számol fel. Az idegen felhasználó csak eseti, ideiglenes látogatójegyet kaphat térítés ellenében, vagy – testület esetében – csak szerződéses alapon szolgálják ki.

A másik elv a tudományos doktorok és professzorok, neves szakemberek, állami vezetők „privilegizált” kezelése. További felosztási elvként jelenik meg a normatív, illetve azon felüli szolgáltatás igénybevétele térítéses alapon, a keresett könyveknél a „könyves zálogház” működtetése stb. Mindez természetesen ellentmond a könyvtárügyi törvény ingyenességet deklaráló pontjainak. A leghumánusabb prioritási elv a könyvtárhasználatban korlátozottak: a rokkantak, idősek, mozgássérültek otthoni kiszolgálása telefonos rendeléssel.

A legnagyobb vita a könyvtári szakmában a térítéses szolgáltatások körül alakult ki. A szerző telefonos villáminterjúja is kifejezi az ellentmondást: a moszkvai könyvtárvezetők fele elítéli a térítéses szolgáltatások bevezetését. A megkérdezettek viszont egységesen vélekedtek arról, hogy az előnyben részesített olvasói csoportok nem befolyásolhatják kedvezőtlenül a könyvtári szolgáltatás egészét.

(Bíró Júlia)

96/226

IVANOVA, B.: Daleko ne značit nedostupno. Poluostrvo v more informatiki = Biblioteka. 1996. 2.no. 16-19.p.

A messzeség nem jelent elérhetetlent: Kamcsatka az informatika tengerében

Általános helyzetkép; Könyvtárügy

A Kamcsatkai félsziget területén 432,6 millió ember él, többségük Petropavloszk-Kamcsat-

kszkijban. E város lakói a könyvtári ellátás szempontjából előnyös helyzetben vannak, mivel az itt található 2 megyei (gyermek- ill. tudományos) könyvtáron kívül a 24 fiókkönyvtárral rendelkező városi hálózat is gondoskodik információs igényeik kielégítéséről. A félszigeten egyébként 136, az Orosz Kulturális Minisztérium felügyelete alá tartozó könyvtár működik. Igen fejlett az iskolai könyvtári hálózat, vannak felsőoktatási és kutatóintézeti könyvtárak is.

A 80-as évek végétől a 90-es évek elejéig a különböző hatóságokhoz tartozó könyvtári hálózatok intenzív fejlődése volt megfigyelhető, de a 90-es évek közepére ez a folyamat megtorpant, sőt, számuk hirtelen csökkenni kezdett. Sok szakszervezeti és szakkönyvtár megszűnt. Ebben a helyzetben a megyei tudományos könyvtár kénytelen volt növelni információs potenciálját, hogy a város és az egész megye igényeit kielégítő információs központ legyen. A hagyományos közkönyvtári feladatokon kívül a megyei könyvtár két másik programmal is foglalkozik: a könyvtári munkafolyamatok gépesítésével és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésével.

A félsziget könyvtárait pozitívan hatott gazdasági önállóságuk megerősödése: megtanultak alkalmazkodni a társadalmi-gazdasági környezet változásaihoz, s nemcsak „túlélni” az eseményeket, hanem közben állandóan fejlődni, tökéletesedni. Az utóbbi években az alacsony költségvetés következtében kénytelenek voltak – a nemzetközi tapasztalatokat felhasználva – kiegészítő forrásokat keresni működésük szintentartásához. Térítéses szolgáltatásokat vezettek be, rendezvényeket szerveztek, bizonyos szolgáltatások nyújtására megállapodásokat kötöttek vállalatokkal, intézményekkel stb., egyszerűen „vállalkozói magatartással” próbáltak boldogulni.

Az így szerzett pénzt elsősorban állománygyarapításra fordították, mivel ezt a munkaterületet érinti a legérzékenyebben a távolság a legnagyobb orosz kiadóktól és könyvkereskedőktől. A könyvellátás rendszerének összeomlása rendkívül hátrányosan hatott a távolkeleti területek, s főként Kamcsatka könyvtárait. A kamcsatkai megyei könyvtár számára továbbra is a sokat bírált könyvtárellátó maradt az egyetlen gyarapítási forrás, mivel sok, önmagát az orosz szaksajtóban reklámozó cég megbízhatatlannak bizonyult. Az állománygyarapítás színvonala nem kielégítő, hiányoznak a környező országok és az orosz regionális kiadók könyvei, a szakkönyvek

példányszáma alacsony, minden közkönyvtár állományában vannak fehér foltok. E problémát bizonyos fokig áthidalja, hogy a könyvtárak egyre több folyóiratot fizetnek elő, amire ha nehézségek árán is, de van pénzügyi fedezet.

Két évvel ezelőtt a megyei könyvtár 30 millió rubelt kapott a kulturális minisztériumtól a hírlapok állományvédelmére, a lapok mikrofilmlapváltózatának és az ezekhez szükséges olvasóberendezéseknek a megvásárlására. Az állományvédelmi program egyik célkitűzése a helyismereti kiadványok – különösen a Kamcsatka öslakóinak kulturális örökségét képviselők – egyes példányainak CD-ROM-ra vitele.

Az „Oroszország könyvtárainak automatizálása és informatizálása” nevű program megvalósításában a kulturális minisztériumon kívül fontos szerepet vállalt a Rudomino Összoroszországi Idegen Nyelvű Könyvtár és a kamcsatkai terület kulturális és közigazgatási apparátusa. A közös erőfeszítések eredményeként megvették a TIN-LIB nevű programot, és megkezdték a könyvtárak technikai felszerelését. A számítógépes könyvtári hálózat kiépítése és működtetése azonban olyan hatalmas összegbe kerül, amely szinte legyőzhetetlen akadályt jelent a mostani pénzügyi helyzetben. A kamcsatkai könyvtárak elszigeteltségén a megyei könyvtár saját, regionális adatbázisok építésével igyekszik segíteni.

A moszkvai Rudomino Könyvtár nagy segítséget nyújtott a megyei könyvtár nemzetközi kapcsolatok fejlesztésére irányuló programjának megvalósításában is. Két évvel ezelőtt nemzetközi kulturális központot hoztak létre, amelynek megnyitását kaliforniai kollégák is részt vettek. Az Eurázsia Alapítvány támogatásával ez a részleg és a könyvtár tájékoztatási-kiadói osztálya korszerű számítógépeket, programokat, színes szkennert, nyomtatókat, videókamerát, diavetítőt, másológépet és könyvkötő berendezést kapott (mintegy 26 ezer dollár értékben).

A fellendülő nemzetközi kapcsolatok következtében megélénkült az érdeklődés az idegen nyelvek, elsősorban az angol tanulása iránt. A következő feladat ezért idegen nyelvi részleg megalakítása lesz.

(Feimer Ágnes)

96/227

BORODIN, O.: V poiskah vyhoda iz krizisa = Biblioteka. 1996. 1.no. 62-64.p.

Moldávia: a válságból kivezető út keresése

Könyvtárügy

1995 októberében, Kisinevban rendezték meg a moldáviai könyvtárosok országos kongresszusát. A FÁK tagországok közül Ukrajna után másodikként Moldáviában került sor egy ilyen nagy jelentőségű könyvtárpolitikai eseményre. A könyvtáros egyesület kezdeményezte és a kulturális fejlődésért felelős hatóságok támogatták és jelenlétükkel megtisztelték a kongresszust. A résztvevők választás útján kerültek ide: minden húsz könyvtárost képviselt egy küldött.

A plenáris ülésen elhangzott előadás általános áttekintést adott a moldáviai könyvtárügyről: az IFLA ajánlásainak megfelelő koncepciót dolgoztak ki a könyvtári rendszer fejlesztésére, illetve jogszabályelőkészítő anyagokat készítettek, sikerült ideológiamentessé tenniük a könyvtári tevékenységet. Fejlett, 3611 könyvtárból áll a nyilvános könyvtárak hálózata. A piaci viszonyok kialakulása viszont krízishelyzetet teremtett a könyvtárügyben is. 1993-94-ben több mint 200 könyvtár szűnt meg, 400-zal csökkent a könyvtári álláshelyek száma, és ez a folyamat folytatódik. Sok könyvtárépület szorul felújításra. Romlik az állományok minősége, mert csökkennek a gyarapítási keretek. A román kulturális szervek és könyvtárak támogatása ellenére sem elégséges a román nyelvű állomány mennyisége (35,2%), azzal együtt sem, hogy az utóbbi néhány évben 12 román könyvtárat nyitottak meg. Az iskolai könyvtárak is rendszeresen kapnak román tankönyveket.

A moldáviai könyvtárak fejlődésében is nagy szerepet játszik a Soros Alapítvány, amely elsősorban a technikai fejlesztést és a külföldi dokumentumok beszerzését támogatja (1994-95-ben több mint 300 ezer dollárral). Ezzel együtt a számítógépes ellátottság nagyon alacsony. Csak a legnagyobb könyvtárak (köztük a nemzeti könyvtár) kezdhették el új beszerzéseik gépi feldolgozását.

A könyvtáros egyesület nem régen lépett ki a nemzetközi porondra, az IFLA tagjaként részt vett az isztanbuli konferencián. Elnökének beszámolója lett az alapja az országos kongresszus munkájának, amely után memorandumot fogadtak el.

A moldáviai könyvtárügy egyre jobban elszakad az orosz befolyástól (viszont egyre erősödik

benne a román hatás). Az orosz nyelvű irodalom beszerzése gyakorlatilag megszűnt. Kisinevben alakult ugyan egy orosz könyvtár is, ez azonban csak a Moldávia területén megjelent orosz nyelvű könyvekkel gyarapodik, Oroszországból többszöri kérés ellenére sem kap semmit. Még rosszabb helyzetben vannak az orosz iskolák, amelyek a tankönyveket sem tudják beszerezni. A helyzetet nehezítik a politikai és a kulturális változások, pl. hogy Moldávia áttért a latin ábécé használatára, a könyvtárakban a könyvtári-bibliográfiai osztályozást (BBK) felváltotta az ETO, átalakult a könyvtárosképzés. Az itt élő oroszok támogatása és a kulturális kapcsolatok hagyományainak ápolása Oroszország állami feladata.

A kongresszus memorandumban fordult a köztársasági elnökhöz, a parlamenthez, a kormányhoz és a helyi hatalmi szervekhez, ráirányítva figyelmüket a legnagyobb problémákra: a gazdasági válság negatív hatással van a könyvtárügy fejlődésére, könyvtárakat zárnak be, romlik a könyvtárak ellátottsága irodalommal, technikai eszközökkel. A könyvtárosok bérhelyzete katasztrofális. A legfontosabb feladat a könyvtárak infrastruktúrájának fejlesztése és a megfelelő finanszírozás. A kulturális örökség megőrzésének lehetővé tétele az állam felelőssége. Sürgetik a könyvtári törvény és egyéb jogszabályok életbe léptetését, a könyvtári rendszer fejlesztési tervének elfogadását, nemzeti könyvtárépítési program kidolgozását, megfelelő anyagi források biztosítását a könyvtárak bezárásának és a személyzet elbocsátásának elkerülésére, az állománygyarapításra, a könyvtárak fenntartására.

(Rácz Ágnes)

96/228

Na tropach „fizyczej dostepnosci” do bibliotek i zbiorów bibliotecznych. 1-2. = Poradnik Bibl. 1995. 11/12.no.; 1996. 1.no. 2-6.p.; 10-13.p.

Lengyelország: a könyvtárak és könyvtári állományok fizikai elérhetősége nyomában - 1-2. rész

Könyvtárügy; Könyvtártelepítés

A cikk azt mutatja ki, hogy a lengyel nyilvános (közművelődési) könyvtárak „hol állnak” az UNESCO 1994. évi nyilvános könyvtári manifesztumának követelményeihez képest.

Általában elmondható, minden követelménynek vannak az országban – kis számú – pozitív megfelelései, míg a könyvtárak zöme messze áll teljesítésüktől. (A szerző mindkét vonatkozásban konkrét példákkal szolgál.)

Első követelmény a megfelelően telepített könyvtári hálózat, amelynek vezérelve: az egyes településeken a könyvtárak, illetve a fiókok (szolgálati pontok) 2 km-nél ne legyenek távolabb egymástól. A fiókökönyvtárak tömeges megszűnése miatt Lengyelországban e tekintetben visszafejlődés következett be a népesebb településeken is. A második: kistélepülések és szörványok számára megfelelő könyvtári ellátást kell biztosítani. Ezzel szemben Lengyelországban a legutóbbi 4 év alatt megszűnt a mintegy 30 ezer könyvtári ellátópont java része, sőt a kibontakozás előtt álló mozgókönyvtári ellátás is csak hírmondóban maradt meg azóta. Ezáltal a falusi olvasók száma meredeken csökkent. Hiba lenne, ha ezt a fejleményt kizárólag a megváltozott viszonyok rovására írnánk. A helyi könyvtárosok, a vajdasági módszertanosok egyaránt hibáztathatók miatta, minthogy tulajdonképpen sohasem kedvelték ezt a munkaigényes ellátási formát. Mindenképpen szükség volna e rendszer „megtagadva-megőrizve” visszaállítására, pl. a szomszédsági kapcsolatok könyvtári ellátási célra való hasznosításával.

A harmadik követelmény a házhozkötheték könyvtári ellátása, amire egyebek mellett a könyvtárbarát fiatalok csoportjai alkalmasak, ám gyakran a könyvtárosok is vállalják (különösen kisebb településeken) ezt a szerepet.

A negyedik követelmény az elégséges óraszámú és a használók igényeinek megfelelő nyitvatartás. Ha az ezzel kapcsolatos lengyel irányelveket (a könyvtárnak egy nem főfoglalkozású könyvtáros esetén hetente 3-szor, egy főfoglalkozású könyvtáros esetén pedig 5-ször kell kinyitnia, úgy, hogy a felnőttek számára 19, a gyerekek számára pedig 18 óráig álljon rendelkezésre) nézzük, akár példakép is lehetne az ország könyvtárügye. A konkrét vizsgálatok azonban azt mutatják, hogy a könyvtárosok kényelemszeretete miatt a legtöbb helyen túlságosan rövid a nyitvatartás, nem alkalmazkodik a lakosság szabadidejéhez, a nyitvatartáson belül különösen kevés a kölcsönzési idő és gyakori a könyvtár működésének szüneteltetése.

(Futala Tibor)

96/229

VLASÁK, Rudolf: Informační střediska nabo knihovny? Aneb s vaničkoi nekdy i dité = i. 38.roc. 1996. 1.no. 7-11.p.

Cseh köztársaság: információs központok vagy könyvtárak? Avagy: olykor a vízzel a gyereket is...

Információs társadalom; Könyvtárpolitika; Könyvtárügy története; Tájékoztatási politika

Csehszlovákiában az 1989. évi rendszerváltás előtt országos tudományos–műszaki és gazdasági információs rendszer működött. Ez a több szintű – országos, ágazati, iparági és helyi intézményekből álló – rendszer meghatározó mértékben az állami költségvetésből „élt”. Teljesítményeit tekintve: megfelelt a tervgazdasági igényeknek. Módszereit illetően elmondható, hogy a 70-es évektől kezdve mind nagyobb tért hódítottak közöttük a számítógépes alkalmazások.

A rendszer „szocialista” sajátossága volt a pazarló gazdálkodás és a „világba való kilépés” korlátok közé szorítása. Így pl. egyedül az ún. Központi Technikai Bázisnak volt online kilépési jogosultsága, a legjelentősebb bibliográfiai adatbázisokat pedig inkább megvásárolták, és belső futtatták.

A rendszer háttérbe szorította a könyvtárügyet, illetve csak annyira támogatta (pl. a devizás folyóiratok központi katalógusának számítógépesítésével), amennyire saját működése szempontjából szüksége volt rá. Jellemző volt az is, hogy a tudományos és szakkönyvtárak egy részét, anélkül hogy munkájukban változásokat hajtottak volna végre, információs központtá „keresztelték át”.

Az 1989. évi rendszerváltás után a tudományos–műszaki és gazdasági információs rendszer szétesett, illetve csak néhány intézményét sikerült megóvni (a Tudományos–Műszaki Információs Központból Nemzeti Információs Központ lett a jelentős „karcsúsítás” után, némelyik ágazati információs központ pedig egy-egy tárca szolgálatára álló központként működik tovább).

Az általános nyugati tendenciának megfelelően a korábban információs központtá minősített tudományos és szakkönyvtárak (pl. az Akadémiai Könyvtár) „visszavédlettek” könyvtárrá,

ám új szolgáltatásokkal (pl. információkereséssel, másolatküldéssel és közvetítéssel) igyekeztek megfelelni az újfajta igényeknek, amelyeket az azelőtti nagyüzemi „fogyasztók” helyébe lépő közép- és kisüzemi, illetve vállalkozói felhasználók jellemeznek.

Az újfajta üzemi–vállalkozói szféra képtelen helyi információs intézmények és szakkönyvtárak fenntartására. Ehelyett – s ezt az időközben bekövetkezett technikai–technológiai fejlődés mind szélesebb körben teszi lehetővé – a különféle célú hozzáférés, illetve másolatbeszerzés megteremtése került előtérbe.

Mindazonáltal az iménti tájékozódási formák igénybevételénél sok a „téves kapcsolat”, drága a „tandíj”. Éppen ezért a szóban forgó üzemi–vállalkozói szférában szükség lenne ún. OMO (one man office) munkakörök létesítésére, illetve azok információs szakemberekkel való betöltésére. Ennek a cseh iparban bizonyos hagyományai is vannak, minthogy kereteiben nem volt ismeretlen a „tanulmányi mérnökök” intézménye. A prágai Károly Egyetem Könyvtári és Információs Tanszéke mindenesetre máris megkezdte az ilyen irányú szakképzést.

(Futala Tibor)

96/230

MATOUŠOVÁ, Miroslava: Úloha vědy a informací v České republice = i. 38.roč. 1996. 1.no. 12-17.p.

A tudomány és az információ feladata a Cseh Köztársaságban

Tájékoztatási politika; Tudománypolitika

A megismerési folyamat és az információ, illetve a megismerési folyamat és a tudomány viszonyát általában elemezve, a cikk szerzője arra a következtetésre jut, hogy egy olyan kis országban, mint amilyen a Cseh Köztársaság is, szükség van mind a tudomány művelésére, mind pedig az információk igénybevételére. Ez egzisztenciális kérdés.

Az iménti megállapítást nem is vitatja senki, azt azonban annál inkább, hogy a két szóban forgó tevékenység mekkora hányada igényel állami támogatást.

Ami a kutatást illeti: 1995 folyamán az állam kutatási ráfordítása meghaladta a négy milliárd

cseh koronát, ami a bruttó nemzeti össztermék 0,45%-át tette ki. A tényleges ráfordítás ennél lényegesen nagyobb volt, elérte a bruttó nemzeti össztermék 1,7%-át. A különbséget a magánszektor „állta”.

A csehországi ráfordítás az OECD-országoknak a 90-es évek elején eszközölt ráfordítási átlagával azonos, sőt a magánszektor részesedési aránya sem tér el különösebben az OECD-országokban szokásostól. Svájc, Belgium, Írország és Japán a ráfordítási arány tekintetében teljesen azonos a csehországi megoszlással. Ezért elmondható: a cseh ráfordítási gyakorlat nem tér el a fejlett piacgazdasággal rendelkező országok gyakorlatától. Még abban is azonos ezzel, ahogy a hazai termelést segítő kutatásokat támogatja.

Az ország információs gyakorlatában viszont vannak bizonyos sajátosságok. A korábbi tudományos–műszaki és gazdasági információs rendszer szétesett, a benne politikai–ideológiai okokból elhelyezkedett elit réteg a rendszerváltást követően a legmagasabb állami és gazdasági pozíciókba került, megváltoztak az információs igények, amelyeket leginkább számítógépes műveltségű szakemberekkel lehet kielégíteni az információs szupersztráda igénybevételénél. Bizonyos értelemben az is információs sajátosság, hogy a cseh nyelvet egy viszonylag alacsony lélekszámú társadalomban beszélik.

Azt egyébként, hogy az ország (az állam és a magánszektor) mennyit fordít információs és információval kapcsolatos kiadásokra, nem nagyon lehet még felbecsülni sem. Ennek oka: e területről nincs statisztikai adatgyűjtés. A kiadások egy része a K+F kiadások között búvik meg. A szerző úgy véli, hogy a szóban forgó ráfordítások többé–kevésbé megközelítik a fejlett országok ráfordítási szintjét. A fő különbség mindössze annyi, hogy a cseh ráfordítások felhasználása kevésbé hatékony.

(Futala Tibor)

96/231

MAUCH, Bertold: Das Elend der Bibliothekspolitik. Plädoyer für mehr soziale Bibliotheksarbeit und weniger Marketing an Öffentlichen Bibliotheken = Buch Bibl. 48.vol. 1996. 3.no. 260-264.p.

Res. angol nyelven

A könyvtárpolitika nyomorúsága Németországban: több szociális munkát és kevesebb marketinget a közművelődési könyvtárakban!

Gazdaságosság -könyvtárban; Hátrányos helyzetű olvasó; Könyvtárpolitika; Közművelődési könyvtár

Ritkán találkozunk a „könyvtárpolitika” szóval a szakajtóban, szemben a sűrűn szereplő „oktatáspolitikai” vagy „médiapolitika” szavakkal. A kifejezés ritka használatának mélyebb oka van. A közművelődési könyvtárosok – szakcikkeikben, értekezleteiken, egymás közti beszélgetéseikben – igen ritkán fogalmazznak meg a társadalom alapvető trendjétől eltérő alternatív gondolatot. A társadalom domináns irányzatával való stabil konszenzus lényege: piacorientált információszolgáltatás, vagyis mind aktuálisabb információközvetítés az információs társadalomnak, mind színesebb kultúrák közvetítés a kulturális javakat fogyasztó társadalomnak, és a könyvtár átalakítása az üzleti vállalkozás egy speciális fajtájává.

A szakma figyelmét szinte kizárólag technikai és szervezeti kérdések kötik le, a kritika pedig csak a főkönyvtárak bezárására, a költségvetés csökkenésére, a nyitvatartási idő korlátozására irányul. A kölcsönzési díjak bevezetését nem egyértelmű kritika fogadta, hanem gyakran offenzív megvédés. Ezzel szemben a szakma nem emelt szót a könyvtári szociális munka hátterbe szorulásával kapcsolatban.

A 70-es években a szociális munkáról könyvtáros körökben élénk vita folyt, számos szociális szolgáltatást vezettek be. A kezdeti lendület azonban alábbhagyott. Bár időközben a korábbinál több lett az idős ember, több a hátrányos helyzetű, több a munkanélküli, több a külföldi, a könyvtárak segítő tevékenysége csaknem mindenütt erősen visszaszorult. Ennek az anyagikon túl mélyebb okai vannak: a szociális érzékenység csökkenése, hallgatólagos szolidaritás az előnyösebb helyzetű társadalmi rétegekkel.

Mindez nem csak Németországra jellemző. Számos gazdag országban felhagytak a könyvtárosok a társadalmi peremcsoportokkal való foglalkozással. Az Unesco közkönyvtári manifestuma 1994-ben meg sem említi ezt a témakört. Németországban a könyvtárak szociálpoliti-

kai szerepéről már csak a kölcsönzési díjak bevezetésével kapcsolatban esik szó.

Annál több szó esik a marketing-stratégiákról. A marketing a takarékos és mégis hatékony állománygyarapítás eszköze. Ha azonban ez a segédeszköz kizárólagos stratégiai elvévé válik, eltűnik szem elől az a potenciális olvasótábor, amely a szociális munka révén közelíthető csak meg. A marketing-orientált könyvtár ugyanis csak azokat a termékeket nyújtja, amelyekre piaci „vevő” van. Az eszközből cél lesz.

A piac nem old meg minden társadalmi problémát, a szociális problémák megoldásáról a politikának kell gondoskodnia. A kommunális politika egyik legfontosabb feladata megtalálni azt a pontot, ahol a piac véget ér és a szociális politika kezdődik. Ha a könyvtárak az ilyen értelemben vett kommunális politikához tudnak kapcsolódni, akkor érdemli meg törekvésük a „könyvtárpolitika” nevet. Ha viszont tevékenységük kimerül a taktikázásban és lavírozásban, a pillanatnyi uralkodó áramlatokhoz való igazodásban, s ennek érdekében figyelmen kívül hagyják szociális feladataikat, és a marketing-szemlélet jegyében figyelmen kívül hagyják a közvetítendő javak kulturális értékeit, akkor a közművelődési könyvtárak távolabbi jövője aggasztó lesz.

(Katsányi Sándor)

96/232

KÜHNE, Brigitte: Public libraries in Sweden = Cape Libr. 40.vol. 1996. 1.no. 16-19.p.

Közkönyvtárak Svédországban

Közművelődési könyvtár; Megyei könyvtár

Közigazgatási szempontból Svédország 24 autonóm megyéből áll, amelyek további kisebb egységekre, ún. közösségekre tagolódnak. Ezek a közösségek saját erejükből tartják fenn könyvtáraikat, ezáltal meghatározzák a könyvtári szolgáltatások színvonalát is az adott helyen. Svédországban a közművelődési könyvtárak működését könyvtári törvény nem szabályozza. A szerző visszatekint a közművelődési könyvtárak kialakulásának történetére. A svéd közművelődési könyvtárak működésükben a következő alapelveket követik:

– Mindenkinek alapvető joga van az információhoz való hozzáféréshez.

– A helyi közösség tartja fenn a könyvtárat, és annak használata ingyenes.

– Demokratikus intézmény szerepét tölti be, amit a szabadpolcos elrendezés biztosít.

– A könyvkölcsönzés mellett a könyvtár tájékoztatást is nyújt az olvasóknak, és külön gyermekrészleget működtet.

1930-ban vezették be a megyei könyvtári rendszert, azzal a céllal, hogy támogassa a megye területén lévő közművelődési könyvtárak színvonalas működését. A megyei könyvtárak elsődleges feladatuknak tekintették a könyvkölcsönzés minél egyszerűbb lebonyolítását, ami egy kölcsönzési láncolaton keresztül történik.

Ebben a rendszerben a nagyobb közművelődési könyvtár a megyei könyvtár anyagi támogatásával egy közös könyvvállományt épít. A megyei könyvtár továbbítja a könyvkölcsönzési kérést a nagyobb közművelődési könyvtárhoz, ahol a közösen gyarapított állomány található, és onnét a könyvet eljuttatják a kérő fiókkönyvtárba. Ez a kölcsönzési rendszer lassan átalakul, mivel a nagyobb közművelődési könyvtárak központi adatbázisokhoz kapcsolódnak, ami azonban nem mondható el a kisebb közösségi könyvtárakról. A közeljövőben a megyei könyvtár feladata lesz a kisebb közösségi könyvtárak finanszírozásának megoldása is.

(Tóth Erzsébet)

96/233

SAGLAMTUNC, Tülin: Modern Turkish public libraries; recent developments = IFLA Newsletter. 1995. 2.no. 14-17.p.

Közkönyvtárak Törökországban: áttekintés és új fejlemények

Közművelődési könyvtár

Törökországban a közművelődési könyvtárakat a kulturális minisztérium könyvtári osztálya irányítja. Összesen 1184 közművelődési könyvtár, valamint 77 mozgókönyvtár működik. Mindegyik közművelődési könyvtár gyerekkönyvtári részleget is üzemeltet, gyakran iskolai könyvtári funkciót is betöltenek. Az összesített állomány megaladja a 10 millió kötetet, az összes hasz-

náló száma pedig a 23 milliót. A könyvtárakban összesen 3509-en dolgoznak, közülük 503-an könyvtárosok, a vezető állásban levők száma pedig 74. (A vezetők általában nem könyvtárosok, többségük pedagógus.) 1992-ben fejlesztési célú kísérletek kezdődtek, új épülettel rendelkező könyvtárakban.

A cikk rövid áttekintést ad a közművelődési könyvtárak tevékenységéről. Az érdekesebb tények: jelenleg is gyűjtenek zenei dokumentumokat, de csak az új épületekben gondoskodnak külön helyiségről a használat céljára; a turisták által látogatott vidékeken a kempingek, üdülőterületek közelében is telepítenek gyűjteményeket; 1992 óta óvodások számára is szerveztek könyvtári részleget (ezek révén sikerült több nőolvasót a könyvtárakba vonzani); nemzetiségi könyvtárak nincsenek, de két kiválasztott, kötelempéldányokból is részesülő könyvtárban idegen nyelvű állományt is fenntartanak; a közművelődési könyvtárak ingyenesek; a számítógépesítésre vonatkozóan már vannak olvasói igények, de csak távlati terveket dolgoztak ki; sok olvasót vonzanak a könyvtári rendezvények (különösen olyan témakörökben, amelyek sokáig tabunak számítottak, pl. AIDS, születésszabályozás); az olvasni nem tudókkal nem foglalkoznak, s az olvasók könyvtárhasználatra való oktatása sem folyik – az olvasók szinte kivétel nélkül iskolások (akik házi feladataikat is a könyvtárban írják meg); a mozgókönyvtárak a falusi és külvárosi lakosságot látják el, minden állományt kéthetenként egyszer keresnek fel; a művelődési házakban működő könyvtárakkal nincsenek megelégedve (a könyvtári szolgálat céljára nem nagyon alkalmasak); 1993 óta a vidéki településeken panelekből felépíthető, olcsóbb és gyorsabban átadható könyvtárak is épültek.

Az állománybeszerzést centralizálták: a dokumentumokat a kulturális minisztérium szervezési bizottsága válogatja; ebben részt vesz a miniszter, a nemzeti könyvtár igazgatója, a könyvtári osztály vezetője stb. Ezt a megoldást gazdaságosnak, de rugalmatlannak tartják (mivel az olvasói igényeket és a helyi sajátosságokat nem veszi figyelembe). A közművelődési könyvtárak összesen hétféle napilapot járatnak, amelyek különféle politikai nézeteket képviselnek. 1992 óta a közművelődési könyvtárban biztosítják az olvasáshoz való jogot, megszűnt a könyvtári dokumentumok minősítése és a használat korlátozása. A „könyvtári alapjogok”

(Library Bill of Rights) alkalmazására szakképzett könyvtárosok ügyelnek. Általában szabadpolcos rendszer van, Dewey-típusú tizedes osztályozással. A dokumentumleírás a módosított angol-amerikai szabványra (AACR2) épül. A tervekben szerepel a katalóguscédulák számítógépes előállítás.

A minisztérium könyvtári osztályán kívül az egységes központi irányítást a tartományokban működő „kulturális igazgatók” garantálják, akik a minisztériumtól kapják a fizetésüket. A könyvtár-igazgatók részben nekik, részben pedig a tartomány kormányzójának tartoznak felelősséggel. A könyvtárakat döntő részben a minisztérium, részben pedig a tartományi kormányzó finanszírozza; időnként társadalmi csoportok adományaiból is részesednek.

Az IFLA-irányelveket ismerik, de néha nem tartják alkalmazhatónak. Törekvések vannak saját országos irányelvek kidolgozására. Könyvtári törvény nincs, de komolyan dolgoznak rajta. Részletes statisztikai adatszolgáltatás folyik, amely az olvasóknak a könyvtárakról alkotott véleményére is kiterjed. A könyvtárak együttműködésére vannak előírások, de semmiféle érdembeli együttműködésről nem tudnak.

(Mándy Gábor)

96/234

STAUNTON, Irene: Sorry, no free reading! Zur aktuellen Lesekultur in Zimbabwe = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 3.no. 424-429.p.

Az olvasáskultúra helyzete Zimbabwében napjainkban

Ifjúság nevelése olvasásra; Iskolai könyvtár; Könyvkiadás és könyvkereskedelem; Támogatás -más országnak; Tankönyv

Amikor 1980-ban, a 15 éves polgárháború után Zimbabwében bevezették az ingyenes általános iskolai oktatást, az iskolába járók száma megkétszereződött (2,3 millió lett).

Az általános iskolák száma 2401-ről (1979) 4234-re növekedett (1985). Ugyanígy történt a középiskolákban is. A tanulás iránti megnövekedett érdeklődés következtében több iskolaépületre, oktatóra és tankönyvre volt szükség. A Zimbabwében működő tankönyvkiadók (Long-

man, College Press, Zimbabwe Publishing House és Academic Books) jelentős profitra tettek szert.

A tankönyvigényeket mégsem tudták kielégíteni. A tankönyvek és egyéb taneszközök ára egyébként olyan magas, hogy sok vidéki iskola nem képes őket megvásárolni. Annak ellenére, hogy az oktatási minisztériumé a legnagyobb rész az ország költségvetéséből, az egy főre eső éves kiadás tankönyvekre és egyéb taneszközökre még mindig az 1980-as érték: 23 zimbabwei dollár (Z\$) maradt (egy zimbabwei dollár körülbelül 5 német márka), s ez a legalacsonyabb a térségben.

További hátrányos körülmények a papírárok 130%-os évi emelkedése, a termelési költségek növekedése és a zimbabwei dollár értékének csökkenése. 1993-ban az általános iskolába járók 78%-a még 7 évi tanulás után sem volt képes letenni a záróvizsgát, a vidéki gyerekek 5%-a teszi csak le a vizsgát angol nyelvből; (az angol nyelvet az iskolakezdéstől fogva tanítják az országban; gyakran a teljes képzés angolul folyik). Ennek oka nemcsak a könyvek hiánya, hanem a tanítás formális, számokat, adatokat számonkérő, a tankönyvhöz szigorúan ragaszkodó jellege.

A gyerekeknek rosszak a könyvvel kapcsolatos tapasztalataik. Egy könyvön három vagy négy gyerek is osztozni kényszerül; ha a könyv megsérül vagy elvész, a gyerekeket megbüntetik. Előfordul, hogy egyetlen tankönyv van az osztályban – a pedagógus kezében. A könyvhöz való viszonyt jól jellemzik az alábbi számok:

Míg egy hazai kiadású könyv ára mintegy 35 Z\$, a könyvek mindössze 5%-át vásárolják meg magánszemélyek; ugyanakkor, bár egy átlagos zenés magnókazetta ára 60 Z\$, ezeket csaknem 100%-ban magánszemélyek veszik meg. Az évi átlagkereset 500 Z\$ körül mozog.

Kevés kiadó vállalkozik szép- illetve gyermekirodalom megjelentetésére; amelyek működnek, leginkább az iskolákat látják el tankönyvekkel, és az egyéb könyvek választéka szegényes. A könyvesboltban böngészőt gyakran éri figyelmeztetés: „Sorry, no free reading” – sajnálom, nincs ingyenes olvasás.

Az állam még nem látta át a könyvtárak jelentőségét, jöllehet a lakosság számára – minthogy a könyveket megvásárolni nem képes – fontosak lennének. A nemzeti könyvtár éves költségvetése mindössze 66 ezer Z\$, ebből a pénzből a

hozzá tartozó 22 körzeti könyvtárat is el kell látnia. Egy kisebb könyvtár 1500 dollárt, egy nagyobb (városi) könyvtár 7000-et kap évente. Az országban egyébként 46 vidéki könyvtár működik,

1980 óta olyan szponzorok fáradoznak az ország könyvellátásának javításán, mint a British Council vagy a kanadai CODE. Az ajándék-könyvek kínálata azonban nem mindig megfelelő, pl. a „Sütés mikrohullámon” c. könyv nem feltétlenül szükséges egy olyan országban, ahol sok helyütt elektromos áram sincs. A British Council és a Ranfurly Library Trust sokat tettek a zimbabwei iskolai könyvtárak fejlődéséért. Emellett az EU is támogatta az ország könyvtárainak állománygyarapítását az 1994-1996-os időszakban mintegy 15 millió zimbabwei dollárral.

Az iskolai könyvtárakon kívül a községi könyvtárak fejlesztése is elkezdődött – a „Rural Library and Resource Development Programme” keretében Bulawayo-ban mozgókönyvtár működik.

A bulawayoi és a maronderai gyermekkönyvtár könyvtárosai intenzív kapcsolatban állnak az iskolákkal, osztályok látogatják rendszeresen a könyvtárakat, foglalkozásokat, kiállításokat, színelőadásokat szerveznek.

Az utóbbi években a Zimbabwei Nemzetközi Könyvvásár intézménye igen sokat tett az irodalom nyilvánosság elé viteléért. 1995-ben még a magas belépti díj ellenére is 30 ezren látogatták meg a vásárt – köztük sok tanár és könyvtáros.

A „Zimbabwe Book Development Council” 1995 februárjában megrendezte az első könyvhetet az országban. Ez a rendezvény drága könyveket hozott olyan emberek számára is elérhető közelségbe, akik nem a városközpontokban élnek.

Ezen eredmények ismeretében is szem előtt kell tartani azonban, hogy az országban még nem fejlődött ki olvasáskultúra. Az emberek zöme vidéken él, reggel 5-től este 6-ig dolgozik. Sötétedés után olvasni nem lehet, még a gertya is nagyon drága; s különben is, ezek az emberek a tűz körül szeretnek beszélgetni. A televíziózás és a videózás szokása közelebb áll ahhoz az orális kultúrához, amelyben ezek az emberek élnek. Meglehet, hogy a fejlődéssel ezek az emberek megkerülik az írásbeliséget, nem véve tudomást azokról a tényezőkről, amelyek az olvasást vonzóvá teszik, s melyeket más médiák nem tudnak nyújtani.

(Csabay Károly)

96/235

KLEEMANN, Gabriele - KUTSCH, Monika: Bücher Auf dem Dach der Welt = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 1.no. 17-18.p.

Könyvek a világ tetején. A Himalájában fekvő Bhután könyvtárai

Művelődéstörténet; Nemzeti könyvtár

Bhután kis mezőgazdasági jellegű monarchia a Himalája keleti lankáján. Lakóinak számát 600 ezer – 1,2 millió közöttire becsülik, az átlagos életkor 49 év. A kínaiak tibeti bevonulása (1959) óta az ország tibetire nyíló határai bezárultak, Bhutánnak egyedül Indián át nyílik kapuja a világ felé. Ennek következtében kényszerűen szoros politikai kooperáció köti Indiához, jóllehet Bhután szellemi gyökerei Tibetbe nyúlnak.

Az ország társadalmi és állami élete egyaránt a buddhizmuson alapul. A társadalmi élet meghatározója a szerzetesség és az egyéni vallásosság. Az irodalom mindmáig csak mint a kolostori élet vallási-filozófiai terméke létezik. (Csak a legutóbbi időkben jut be az országba Indián keresztül angol nyelvű világi irodalom.) Az analfabéták aránya 41%.

A nemzeti öntudat egyik megnyilvánulásként alakították ki 30 évvel ezelőtt a dzonghka írást. (A dzonghka a nemzeti nyelv.) Ez van hivatva felváltani a kolostorok tibeti írását.

Az országnak egy nyilvános könyvtára van, és 1967 óta nemzeti könyvtár is működik. Ebben mintegy 10 ezer művet őriznek. Legrégibb közülük a 12. századból származó „Bhutáni Könyv”, amely egymásra helyezett, egyik oldalára írt lapokból áll. A lapokat két fatábla fogja össze, a művet színes vászonborítás takarja.

A nemzeti könyvtár fő gyűjtőköre a helyi és a tibeti filozófiai és buddhista irodalom. Arra törekednek, hogy az egyes kolostorokban őrzött irodalmat is hozzáférhetővé tegyék mikrofilm-másolat útján. A műveket sajátos osztályozási rendszerben tárják fel, mely a buddhizmus négy fő iskoláján alapul. Az állományról dzonghka és angol nyelvű katalógus tájékoztat.

A könyvtár nyilvános, korlátozás nélkül használható. Az állomány egy része kölcsönözhető. Könyvbeszerzési kerete kb. 10 ezer DM., gyarapodását Indiából, Japánból, Ausztráliából kapott ajándékok is növelik. A munkatársak létszáma

25 fő, de nincs közöttük könyvtári képzettségű. (Az ország egyetlen szakképzett könyvtárosa Thimphu-ban a nyilvános könyvtárban dolgozik.) Minthogy Bhutánban nincs könyvtárosképzés, a nemzeti könyvtár vezetője kapcsolatokat kíván kiépíteni a könyvtárügy nemzetközi intézményeivel. (Katsányi Sándor)

Lásd még 284, 292

Központi szolgáltatások

96/236

FRANZMEIER, Günter - GRUBER, Peter: 25 Jahre Zeitschriftendatenbank (ZDB). Erreichtes und Bewährtes; Ausblick = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 2.no. 236-242.p.

25 éves a központi folyóirat-adatbázis. Áttekintés az elért eredményekről és a jövő feladatairól

Gépi könyvtári hálózat; Időszaki kiadvány; Központi katalógus -online

1971 februárjában kezdődtek meg a német számítógépes központi folyóirat-katalógus (ZDB) megtervezésének munkálatai. A cikk az utóbbi tíz év fejleményeit tekinti át.

Az adatbázis több mint 3500 német és néhány külföldi könyvtár folyóiratállományának adatait tartalmazza (820 ezer címet és 3,5 millió lelőhelyet). Ugyanakkor az egységes besorolási adatok országos számítógépes tárának is tekintik. Felhasználja a DBI-LINK elnevezésű szolgáltatás is, amely online megrendelést is biztosít a német könyvtárak számára.

Az offline rendszerből az elmúlt 10 évben lett online hálózat az 1985-ös fejlesztési terv értelmében, amely az ehhez szükséges szoftver felkutatását és a hálózat országos elfogadtatását tűzte ki célul. Az utóbbi a 80-as évek közepén a távközlési költségek miatt és az egységes szabályok alkalmazása miatt sok nehézséget jelentett. Mindkét probléma viszonylag gyorsan megoldódott, egyrészt a kedvezményes Datex-P- ill. WIN-tarifák révén, másrészt a katalógizálók speciális képzését követően.

Megoldásra vár még, hogy a ZDB-ben a rendszer érezhető váltása nélkül lehessen dolgozni, vagy legalább egy programmal át lehessen térni a ZDB-formátumról a saját formátumra, és az, hogy a ZDB-be bevitt adatok késedelem nélkül a saját hálózatban rendelkezésre álljanak.

A 85-ös hosszútávú fejlesztési terv a ZDB tartalmi kiépítését is magába foglalta. Akkor úgy becsülték, hogy 1990/91-ig visszamenőleg 190 ezer tételt, a kurrens előfizetések közül pedig évente kb. 6000 tételt visznek be. Ez reális becslésnek bizonyult.

Arra törekedtek, hogy az aktív közreműködők megfelelő segítséget kapjanak, további regionális rendszerek kapcsolódjanak be (Hessen, Bajorország, Alsó-Szászország), és az országos gyűjtőköri együttműködésben részt vevő könyvtárak állománya hiánytalanul szerepeljen az adatbázisban. 1990-ben aztán felmerült, hogy az új tartományok könyvtárainak állománya is jelenjen meg, ennek munkálatai még ma is tartanak.

A ZDB elérhetősége és termékei:

– az utóbbi tíz évben bővült az üzemelési idő, a ZDB munkanapokon 8-18 óráig hozzáférhető,

– növelték a párhuzamos hozzáférések számát,

– 1994-ben az online változat és a mikrofilm-lapos kiadás mellett megjelent CD-ROM-kiadás is,

– évente 500 regionális és helyi katalógust állítanak elő a résztvevők számára,

– megbízhatóvá vált a MAB-formátumú adat-szolgáltatás, részben már megtörtént az áttérés a mágnesszalagról a fájlátvitelre.

A ZDB a Staatsbibliothek zu Berlin és a Német Könyvtári Intézet (DBI) közös vállalkozása, amelybe 100, a hálózatban közvetlenül részt vevő könyvtár is bekapcsolódott. Együttműködésük alapja mindmáig a 70-es évek közepén keletkezett koncepció. A DBI üzemelteti a számítóközpontot, végzi a rendszer fejlesztését és üzemeltetését, kezeli az adatokat, valamint előállítja a különböző outputokat. A Staatsbibliothek felel az adatok bibliográfiai leírásáért, az egységesítésért. A ZDB-t irányító grémiumban mellettük képviselik magukat a résztvevők, a Német Kutatási Társaság, a Die Deutsche Bibliothek (a nemzeti könyvtár) és a Bajor Állami Könyvtár. A vállalkozást kezdettől fogva ösztönözte és jelentős pénzügyi támogatásban részesítette a Német Kutatási Társaság.

A vállalkozás sikerének kulcsa, hogy a résztvevők a befektetett munkáért kedvező el-

lentételezést kapnak. Messzemenően hasznosnak bizonyult az országos, egységes elvek alapján, közösen szerkesztett adatbázis, szemben a könyvek régióként külön vezetett adatainak utólagos kumulálásával. A Német Kutatási Társaság támogatása következtében a résztvevők kötelességévé vált az együttműködés, és tulajdonképpen nem is kínálkozott más sikeres alternatíva. A ZDB a mindenkori német és a német nyelvű időszaki kiadványok egyetlen átfogó retrospektív nemzeti bibliográfiája is.

1995-ben újabb hosszútávú terv született, amelyet beterjesztettek előbb az irányító testületnek, majd a Német Kutatási Társaságnak, e szerint:

– a ZDB részt vesz, a DBI-n keresztül, egyes tartományokkal közösen egy UNIX-alapú adatbáziskezelő rendszer kiválasztásában, beszerzésében és kezelésében,

– a tartományok és a szövetségi állam hivatalos megállapodásával kell garantálni a ZDB jövőjét,

– a DBV-OSI II program keretében, a Z 39.50/item order interfész bevezetése után a DBI-n mint szolgáltatón keresztül cikkeket is lehet majd rendelni a ZDB-től,

– a DBI-LINK leőhelymegállapító és rendelő rendszert ellátják majd egy korszerű használói interfésszel (WWW/Z.39.50),

– a Die Deutsche Bibliothek és a ZDB közösen megoldja, hogy az új indulású és a megváltozott német folyóiratok esetében is megvalósuljon az egyszeri feldolgozás – többszöri használat elve.

(Hegyközi Ilona)

96/237

SRAJBERG, A.: Rossijskij OCLC. Na puti integracii v mirovuû informacionnuû infrastrukturu = Biblioteka. 1996. 1.no. 26-29.p.

Az oroszországi OCLC. A világ információs infrastruktúrájába történő integrálódás felé

Közös katalógizálás; Számítógép-hálózat

Az orosz könyvtárak, áttörve a korábbi információs „gátakat”, a 90-es évek elejétől kezdve kezdtek intenzíven együttműködni a nyugati könyvtárakkal. A korábban használt formátumok

(pl. MEKOF) helyett elkezdődött a MARC-formátumok adaptálása. A UNIMARC mint kommunikációs formátum egyre népszerűbb, és az egyes rendszerek belső formátuma is egyre inkább közelít hozzá; kétnyelvű (orosz és angol) adatbázisok jönnek létre, nagy figyelmet fordítanak a referálásra és az indexelésre; fejlődött a hálózat, és mára már az orosz könyvtárak egy része is eléri az Internetet.

Azzal együtt azonban, hogy sok könyvtár már online üzemmódban dolgozik, valódi gépi könyvtári hálózat még nem jött létre. Az öt moszkvai könyvtárat összekötő *Libnet* továbbfejlesztését anyagi nehézségek gátolják. Ma már a szükségessége is megkérdőjeleződik, mivel itt az új, „Orosz könyvtárak az Internetre” nevű program: első szakaszában 16 könyvtár számára tervez optikai kábeles csatlakozást a világhálóra. Egyetlen komoly, együttműködésen alapuló gépi rendszer a GPNTB vezetésével 1987 óta működő központi katalógus az orosz könyvtárak állományába került műszaki könyvekről: 400 résztvevő könyvtár több mint 700 ezer bibliográfiai tételét tartalmazza – de még ez sem nevezhető központi (osztott) katalogizálásnak.

Az orosz könyvtári információs infrastruktúra jelenlegi képe: 1.) Sok könyvtár és tájékoztatói intézmény rendelkezik gépi rendszerrel, szoftverrel, beleértve a konvertáló programokat is; 2.) A telekommunikációs és hálózati infrastruktúra eléggé fejlett. Sok szolgáltató kínál Internet-csatlakozást, de áraik a könyvtárak számára túl magasak, ezért a könyvtárak számára csak a nem üzleti vállalkozásként működtetett szolgáltatók és hálózatok jöhetnek számításba; 3.) Megoldandó feladat a nemzeti bibliográfia online elérhetővé tétele.

A könyvtárak számára alapvető fontosságú a központi (osztott) katalogizálás megvalósítása. Ehhez legelőször az elektronikus katalógusok és adatbázisok szoftvereinek és formátumának összehangolását, illetve a katalogizálás költségeinek csökkentését kell elérni. A legjobb példa az OCLC (Online Computer Library Center), amely mára 62 ország több mint 20 ezer könyvtárának együttműködésével, egységes formátum és egységes szabványok alkalmazásával dolgozik.

Oroszországban a könyvtári rendszer eltérő volta, a gépesített könyvtáraknak az egész rendszerhez képest kis aránya, a gépi katalógusok fejletlensége, a retrospektív konverzió szükség-

essége miatt hasonló együttműködés kb. 10-15 év alatt jöhet létre. A könyvtárak között folyó párhuzamos, többszöri katalogizálás több 10 millió dolláros felesleges kiadást jelent. Célszerűnek látszik egy OCLC-típusú katalogizáló központ létrehozása, amely nemcsak az országon belüli osztott katalogizálást biztosítaná, hanem a külföldi rendszerekkel való kompatibilitást és a bibliográfiai információk cseréjét is. A központnak független intézményként kell megalakulnia, alapítói a nagykönyvtárak. Az első szakaszban a gépi központi katalógus működtetésében már tízéves tapasztalatokkal rendelkező GPNTB lehetne a bázisintézménye. A rendszer fő „generátora” a nemzeti bibliográfiát előállító Orosz Könyvkamara és/vagy a két nemzeti könyvtár.

A központ tervének kidolgozása az ország nagykönyvtárait képviselő legjobb szakemberek bevonásával elkezdődött. A projektet a kulturális minisztérium finanszírozza, de törekszenek más főhatóságok és könyvtárak bevonására is.

(Rácz Ágnes)

Együttműködés

96/238

BALÍK, Vojtěch: Knihovny současnosti čili o spolupráci = Čtenář. 48.roč. 1996. 2.no. 50-52.p.

Napjaink könyvtárai: az együttműködés szerepe

Együttműködés -belföldi

Szakmai közhely: nincs olyan gazdag állományú könyvtár, amely egymagában képes minden igényt kielégíteni. Azaz: tulajdonképpen minden egyes könyvtárnak az összes többi képviselnie kell a használó előtt, és felkínálnia számára valamennyi könyvtár állományát és szolgáltatásait. A fentiekből következik, hogy a könyvtárközi együttműködés a könyvtári munka múlhatatlan eszköze.

Napjaink könyvtáraiban a szegénység is együttműködésre készítet. És semmi kétség nincs felőle: az érdemi együttműködés révén számos vonatkozásban át lehet hidalni a nehézségeket, magyarul mondva: ezáltal elégtelen

dotálás mellett is fenn lehet tartani, sőt: esetenként emelni lehet a működés színvonalát.

Azonban résen kell lenni, nehogy az együttműködés eredményei láttán a fenntartó azt higgye: nem kell több pénzt fordítani a könyvtárra, inkább kevesebbet. Ez a jelenlegi viszonyokat ismerve mindenképpen alacsonyabb szinten konzerválná a könyvtári ellátást.

Az együttműködés nem egyetlen könyvtáros munkaköri feladata, hanem az egész könyvtáré, valamennyi könyvtári munkaféleségé. Ennek ellenére nincs „együttműködés általában”. Az nem vezet sehova. Éppen ezért – bizonyos együttműködési típusok mentén – az együttműködési szándékot szerződésben kell rögzíteni.

A főbb együttműködési típusok a következők:

1. *Értékcseré*, ami alatt hagyományosan kiadványcserét kell érteni, újabban adatok cseréjét is.

2. *Közös környezet kialakítása*. E tekintetben egyaránt számításba jöhet az azonos szabványok szerint végzett munka, a kompatibilitás vállalása automatizálás esetén. Manapság különösen a kompatibilitás kívánalmainak vállalása fontos.

3. *Az állományok és erőforrások rendelkezésre bocsátása*. Itt a hagyományos könyvtárközi kölcsönzésen kívül közös vállalkozások (pl. osztott katalogizálás) tervezhetők meg, amelyek egészen a munka részleges vagy teljes integrációjáig terjedhetnek.

4. *Koordináció*, amelynek különféle területi (országos, regionális, helyi) alfajai lehetnek az együttműködési „igyekezet” mederben tartása céljával.

Hangsúlyozni kell, hogy a különféle együttműködési típusok gyakorta keverednek, állnak kapcsolatban egymással. Pl. az osztott katalogizálással kapcsolatos elhatározásnak „leágazásai” vannak a közös költségviselés, a közös szabványhasználat stb. szerződéses rögzítését illetően.

(Futala Tibor)

Szakmai problémák a nemzetközi együttműködéssel kapcsolatban

Együttműködés -nemzetközi

„A nemzeti könyvtár és szerepe a könyvtári hálózat szervezésében és működésében” címmel kétoldalú konferenciát rendeztek Moszkvában, 1995. június 20-23. között. A szerteágazó problémakört három fő téma köré csoportosították: a nemzeti könyvtárak; a nemzeti könyvtár és hálózata; a könyvtári hálózat kérdései a tudományos kutatások tükrében.

Az orosz és lengyel szakemberek sok közös tendenciára mutattak rá, elemezve az utóbbi években végbement változásokat. A nemzeti könyvtárakra jellemző a módszertani és tudományos tájékoztató jellegű funkciók erősödése, mivel nőnek a hálózattal szemben támasztott követelmények. A neves lengyel előadók beszámoltak a varsói nemzeti könyvtárban végbement strukturális átalakításokról és a számítógépes hálózatok kialakításában elért eredményekről. Az akadémiai könyvtárak hálózatának kifejtése az amerikai Mellon alapítvány céltámogatással jöhetett létre. A varsói nemzeti könyvtár floppy lemezen és CD-n is ellátja nemzeti bibliográfiával, közös folyóiratjegyzékkel, és a külföldi irodalom jegyzékével a hálózatába tartozó több száz könyvtárat. Jelenleg az egységes szabványokon és az adatbázisok online hozzáférésén dolgoznak.

A két orosz nemzeti könyvtárral (Orosz Állami Könyvtár, RGB, Moszkva és Orosz Nemzeti Könyvtár, RNB, Szentpétervár) kapcsolatos kérdéseket 15 előadásban fejtették ki a szakemberek. Az előadások közül egynéhány megjelent e folyóiratszámban, ezért a beszámoló szerzője a nem publikáltakat részletesebben ismerteti.

Ersova T.V., az RGB igazgatóhelyettese tájékoztatott azokról a fő célprogramokról, amelyek többek között az állománymegőrzés feltételeinek javítására, a kulturális örökséget képező dokumentumoknak a nemzetközi előírásoknak is megfelelő különleges védelmére, s a könyvek gyors elhasználódását megelőző intézkedésekre irányulnak. Nemzeti programként kezelik a „Ros-sika” és az „Oroszország emlékezete” című programokat – az utóbbit az Unesco is támogatja.

Dobrynina N.E., az RGB osztályvezetője a népszerű bibliográfiai kiadványok tankönyvpótló

96/239

KUSTANINA, L.I.: Professional'nye problemy v kontekste mezhdunarodnogo sotrudnicestva = Bibliotekoved. 1995. 4/5.no. 38-44.p.

szerepére hívta fel a figyelmet. A helyi önkormányzatok által fenntartott könyvtárak mindkét országban hasonlóképpen ellentmondásos tendenciákat mutatnak: az elnyert önállósággal együtt jár a bonyolult finanszírozás rendszere. Az egyik megoldást a hálózati normatívák meghatározásában látják a két fél szakemberei.

Az automatizálás módszereiben már megoszlottak a vélemények: amíg a lengyelek a központosított nemzeti bibliográfiát tartották elfogadhatónak, az orosz szakemberek a decentralizált feldolgozás előnyeit hangoztatták. Az RGB élen jár a USMARC orosz verziójának kidolgozásában, mivel alapvetőnek tartják a számítógépes könyvtári rendszerek közötti átjárhatóságot. Elkészült jónéhány program-modul, amelyekkel kívánságra ellátják az ország könyvtárait, de a teljes integrált gépesítési rendszer vonatkozásában egyelőre a VTLS (USA) rendszerét vizsgálják saját adaptáció céljából.

A lengyel kollégák részletes tájékoztatót kaptak az orosz könyvtáros egyesületekről is. A kétoldalú tanácskozás folytatására 1996-ban Varsóban kerül sor.

(Bíró Júlia)

96/240

GIRAL, Angela - DIXON, Jeannette: The virtual museum comes to campus: two perspectives on the Museum Educational Site Project = Art Libr.J. 21.vol. 1996. 1.no. 14-17.p.

Virtuális múzeum az egyetemeken: múzeumok és egyetemek együttműködése, két nézőpontból

Együttműködés -belföldi; Felsőoktatási intézmény; Múzeum; Számítógép-hálózat

Az amerikai Getty Art History Information Program a MUSE Educational Media nevű non-profit szervezettel közösen egy olyan projektet indított, amely hét egyetemet és hét művészeti múzeumot „hoz össze”, művészi alkotások digitalizált képeinek tanítási-oktatási célú szolgáltatására az egyetemek számítógép-hálózatán keresztül. A projekt azon túl, hogy közvetlen hasznót jelent a résztvevőknek, módszereket és irányelveket is ki kíván dolgozni múzeumok tulajdonában lévő digitalizált képek egyetemi-főisko-

lai hasznosítására. A cikkben a két fő résztvevő, a Columbia Egyetem és a Houston Museum of Fine Arts ismerteti az együttműködés részleteit. (Autoref. alapján)

Lásd még 224, 276, 280

Jogi szabályozás

96/241

OPPENHEIM, Charles: Some legal issues for electronic information = Int.Forum Inf.Doc. 21.vol. 1996. 1.no. 10-18.p.

Az elektronikus információk néhány jogi problémája

Adatbázis; Adatvédelem; Elektronikus publikáció; Jogszabály -más területről; Számítógép-hálózat; Szerzői jog

A szerzői jog ismert szabályai mellett tudnunk kell, hogy az összeállítások (kompilációk) több országban védeltséget élveznek akkor is, ha egyes elemeik maguk nem védettek. Ebbe a kategóriába tartoznak az adatbázisok is.

Tényekre nincsen szerzői jogi védelem, ezért dokumentumok referálhatók, ha a referátumok rövidebbek, mint az eredeti, és nem annak helyettesítésére szolgálnak, továbbá nem tartalmaznak abból szó szerint vett hosszabb részeket.

Az adatbázisok védeltsége országonként változhat, így például az angolszász tradíció minden munkát elismer, míg a kontinentális Európában a kreativitást is megkövetelik. Van példa a kompilációk (időben) korlátozott védeltségére is. A tendencia világszerte a szerzői jogi védeltség csökkenése e kategóriában.

Az adatbázisokat mindenesetre úgy kell kezelnünk, mint nyomtatott változataikat.

Az Interneten elhelyezett dokumentumokat, még az e-mail üzeneteket is védi a szerzői jog. Nincs tehát automatikus másolási joga senkinek. Más kérdés, hogy nem igazán jár veszéllyel, hiszen nem valószínű, hogy a jogtulajdonos – akinek egyébként is csak kis kárt okoztunk – bepepelne.

Az elektronikus adatok védelme is jogi kérdésként jelentkezik. Az e téren meglévő szabályozás általában előírja az adatok felhasználóinak, hogy megfelelő hatóságnál regisztráltassák magukat, és hogy az adatok alanyainak joga van ahhoz, hogy tudja, milyen adatokat és milyen tartalommal tárolnak róla. Az adatok inkorrekt felhasználása esetén kártérítési igényvel léphetnek fel. Az adatokat illetéktelenek behatolásától védett rendszerekben kell tárolni, és csak bűnmegelőzési és nemzetbiztonsági ügyekben férhetők korlátlanul hozzá.

Minden fejlett országban van legalább minimális szintű adatvédelem, amely az Amerikai Egyesült Államokban igen korlátozott, míg más országok a fentiek mellett még további megszorításokat vezettek be. Az adatok felhasználóinak előzetesen engedélyt kell kérniük az adatok alanyaitól, akik megkövetelhetik, hogy adataikat töröljék a rendszerekből, és joguk van megtudni, kinek a számára adják tovább azokat.

Az Európa Tanács 1981-es egyezményét a személyes adatok elektronikus feldolgozásáról csak hét EU tagország írta alá, de a EU Bizottsága sürgeti saját előírásainak meghozatalát. A tervezet egyaránt vonatkozik a gépi és a kézi módszerrel tárolt adatokra. A már említett korlátozások többségét tartalmazza.

A kártérítési felelősség tekintetében elvileg nincs különbség a nyomtatott és az elektronikus információk között. Az utóbbiak esetében a szolgáltatók a szerződésben elhárítják magukról a felelősséget a hibás, pontatlan adatokért. A hibás információ általában csak közvetett károkat okozhat, de téves orvosi adatok, hibás statikai számok veszélyt is jelenthetnek. Tipikus az anyagi hátrány okozása a hitelképesség téves adatai, téves üzleti információk, hiányos szabaddalmi adatok folytán.

A rágalmazás és becsületsértés problémája elsősorban az Interneten és főként a nem ritka „flaming” kapcsán merül fel.

(Koltay Tibor)

96/242

VALAUSKAS, Edward J.: Libraries as multimedia machines: the impossibility of digital collections = Res.Shar.Inf.Net. 10.vol. 1995. 1/2.no. 131-139.p. Bibliogr. 27 tétel.

Multimédia-könyvtárak: a digitális gyűjtemények megvalósíthatatlansága

Multimédia; Szerzői jog

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

A digitális könyvtár koncepciójának kialakulását nagyban ösztönözték a számítástechnika legújabb fejleményei. Ezek azzal biztatnak, hogy a könyvtárak az olcsó digitális tárolás, a könnyen használható keresési megoldások és a teljesítőképes hardver következtében interaktív tanulási és kutatási központokká válhatnak. Sok kísérlet történt az igazi multimédia-könyvtár létrehozására. Néhány példa: a tilburgi egyetemi könyvtár vállalkozása, a Columbia Egyetem *Janus* projektje, a Cornell Egyetem CORE projektje, a Kongresszusi Könyvtár kísérletei.

Kevés tényleges előrehaladás történt azonban, nagyrészt a szerzői jogi problémák miatt. A digitális könyvtárhoz szükséges információk java részét ugyanis nem nyilvános használatra szánták. A digitális könyvtárak építőinek ezért minden egyes szerzőijog-tulajdonossal bonyolult tárgyalásokat kell folytatniuk. A legérdekesebb információ mindig a legfrissebb, azt pedig még mindig védi a szerzői jog, és a nyilvános használatára még sokat kell várni. A problémák adminisztratív és anyagi jellegűek. Egy-egy multimédia-termék esetében a szerzői jogi költségek felemésztenék a termék teljes költségének akár a felét is. Mindez a könyvtárakon kívül a kiadókat és a szerzőket is sújtja. Az elektronikus média iránt érdeklődő hagyományos kiadók új szerződésekbe már beleveszik a digitális terjesztés jogát is.

Az 1976-os amerikai szerzői jogi törvény módosítására alakult munkacsoport elsősorban az „első eladás” és a „méltányos használat” szabályozását kifogásolja. Az első eladás doktrínája nélkül a könyvtárak semmilyen igényt nem támaszthatnának a gyűjteményükben lévő digitális művekre; az elektronikus formátumú kiadványok használata licenszmegállapodáshoz lenne kötve. A méltányos használat nélkül senki nem használhatná egy mű digitális változatát anélkül, hogy a használatot ne mérnék, regisztrálnák. A

könyvtárakban szokásos használat ezáltal lehetlenné válna.

Ha a szerzői jog továbbra is csak a tulajdonosok jogait ismeri el, a könyvtárak számára nem marad más hátra, mint hogy a kiadókkal és azok képviselőivel tárgyalásokat folytassanak. A könyvtárak sok mindent tudnak nyújtani, és a digitális korszakban is közszolgálati szerepüket kell folytatniuk. Nem az információk elektronikus formátumba való konvertálására kell vállalkozniuk, hanem jelentős szerepre tehetnek szert az információszervezés, az információk értékének megállapítása, sőt növelése terén, ugyanis tapasztalatokkal rendelkeznek a különböző számítástechnikai megoldások használatában, ismerik a különböző adatbázisrendszereket, a hálózati forrásokat, és a könyvtárakban a széles nyilvánosság ki tudja próbálni az új termékeket.

(Hegyközi Ilona)

teljesen negatív véleményt nyilvánított volna ki. A mintasokaság 80%-a vallotta: a személyzet érdemi tájékoztatást tud nyújtani, azaz elkötelezett munkája iránt. A kérdőívekből kitűnt az is, hogy az olvasók szinte kivétel nélkül szívélyesnek tartják a könyvtárosok (könyvtárosnők) olvasókkal kialakított kapcsolatát. (Ebben – ismeri el az elemzés végrehajtója, óhatatlanul bizonyos túlzás rejlik, minthogy egy viszonylag kis könyvtárban az olvasók kevésbé hajlamosak a kritikára, pláne a személyzetére.)

A vizsgálati jelentés a referátumban megadottaknál lényegesen több adatot közöl mind a könyvtár állományáról és személyzetéről, mind pedig olvasóiról. Ugyancsak részletesen mutatja be a túlnyomóan diszjunktív kérdésekből álló kérdőívet, valamint annak egyes kérdéseire adott válaszok megoszlását.

(Futala Tibor)

Könyvtárosi hivatás

96/243

PRZYBYLSKA, Jolanta: Bibliotekarze w opinii czytelników = Bibliotekarz. 1995. 11.no. 18-22.p.

Könyvtárosok az olvasók véleményalkotásában

Felmérés [forma]; Könyvtárkép

Viszonylag ritka az olyan felmérés, amely egy adott könyvtárral és annak könyvtárosaival kapcsolatos olvasói vélekedéseket elemezte volna. Szerzőnk az efféle vállalkozások szaporítása végett a Vajdasági Pedagógiai Könyvtár Varsó-Motokov fiókjának 50 olvasója által kitöltött kérdőíveket elemezte.

A fiókkönyvtár állománya meghaladja a 33 ezer kötetet, a beiratkozott olvasók száma 1300. Négy szakképzett könyvtáros dolgozik benne (köztük az elemzés végrehajtója).

Az elemzés alapján a könyvtár állománya túlnyomórészt kielégíti a többségükben pedagógus olvasókat (72%), ami arra utal, hogy a személyzet ismeri és követi az olvasók igényeit. A megkérdezettek 70%-a igen elégedett a használat feltételeivel. Nem akadt senki, aki e tekintetben

96/244

BÖHM-LEITZBACH, Monika - CHMIELUS, Claudia: „Öffentlichkeitsarbeit für ein neues Bild des bibliothekarischen Berufes in der Gesellschaft” = Bibliotheksdienst. 30.Jg. 1996. 3.no. 429-435.p.

A PR-munka szerepe a könyvtárosi hivatásról kialakult kép javításában

Könyvtárkép; Könyvtárosi hivatás; Public relations

A stuttgarti Könyvtáros- és Információs Főiskolán 1995 decemberében nemzetközi kongresszust tartottak „Információs szakemberek a technika és a társadalmi felelősség között” címmel. Ebből az alkalomból a szerzők a „Szakképzés és pályakép” szekcióban műhelymunkát vezettek. Kiindulópontjuk: bár a könyvtárosi tevékenység az utóbbi időkben gyökeresen átalakult, a társadalomban ma is a 25 évvel korábbi elképzelések élnek a könyvtárossról és munkájáról. Maguk a könyvtáros-jelöltek is a hagyományos ismeretek alapján választották jövőendő szakmájukat. A közvélemény tudatos átalakításával lehet a hagyományos könyvtároskép helyett a napjaink valóságának megfelelően széles körben elfogadtatni.

A stuttgarti műhelymunkában a könyvtári szakma képviselőin kívül munkaügyi és multi-

média szakemberek vettek részt. Meghívták a sajtó képviselőit is, de senkit sem tudtak a munkacsoportban való részvételre megnyerni. (Jellemző?)

A munkacsoport véleménye szerint a könyvtárosokat a társadalom bátortalan, szürke egereknek tartja, akiket a rendszeret és a hivatalnoki mentalitás jellemez. Arra vonatkozóan, hogy hogyan lehetne ezt a képet megváltoztatni, két vélemény alakult ki. Egyesek az optimális információban bíznak. Úgy vélik, hogy az információs szakmáknak egyetlen közös pályaképet kellene kialakítaniuk, és a könyvtárosokat mint információközvetítőket kellene a közvéleménnyel elfogadtatni, olyan szakmaként, amely az információs társadalomban nélkülözhetetlen. Mások úgy vélik, hogy a torz társadalmi kép a szakma bezárkózottságának a következménye. A könyvtárakat környezetük ma is „megőrző helyeknek” látja. Ezzel szemben „üvegfalú”, átlátszó könyvtárakra lenne szükség, hogy a közvélemény észrevegye bennük az információs központot, és felismerje alapvető szerepüket a polgárok információellátásában.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 312

Oktatás és továbbképzés

96/245

CLAYDEN, Judith: Theory versus practice in cataloging education = J.Educ.Lib.Inf.Sci. 36.vol. 1995. 3.no. 230-238.p. Bibliogr. 34 tétel.

Az elmélet és a gyakorlat egyensúlya a katalógizálás oktatásában

Dokumentumleírás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

Az elméleti és gyakorlati képzés egyensúlya mindig lényeges kérdés volt a könyvtárosképzésben. Ausztráliában a katalógizálási oktatásban és képzésben 1960 óta változó hangsúlyt helyeznek az elméletre, illetve a gyakorlatra. A katalógizálási képzés tartalmának kérdéseit rendszeresen tárgyalja az ausztrál szakiroda-

lom. Három alternatív tanfolyam példáját felhasználva a cikk felvázolja a katalógizálók képzésének ausztráliai fejlődését. Ezután szakkönyvtárosok, gyakorló egyetemi hallgatók és oktatók mondják el véleményüket arról, hogy egy szakképzett katalógizálónak ma milyen elméleti és gyakorlati jártasságokra van szüksége. (Autoref. alapján)

96/246

KIMLICKA, Sefan - SUSOL, Jaroslav: Teaching the management of information systems development in Slovakia = Libr.Manage. 16.vol. 1995. 8.no. 6-10.p. Bibliogr. 5 tétel.

A tájékoztatási rendszerfejlesztés irányításának oktatása Szlovákiában

Gépi információkeresési rendszer; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Munkaszervezés; Tanterv, óraterv; Vezetőképzés

A szerző állítja, hogy a könyvtári információs rendszerek tervezése, fejlesztése, karbantartása és működtetése olyan bonyolult folyamatokat és technikákat igényel, hogy jó eredményt csak megfelelő szervezési-vezetési ismeretek elsajátításával lehet elérni. Szlovákia könyvtárai és információs központjai az 1989-es rendszerváltást követő piacorientált gazdaság kialakulásával a világ egyéb információs intézményeivel hasonló helyzetbe kerültek. Az információs rendszerek vezetőinek képzése egy ötéves magiszteri program keretében történik a pozsonyi könyvtár- és információtudományi tanszéken. A szakterület fő módszertani tanfolyamának címe: „Könyvtári és információs rendszerek elmélete”. A cikk bemutatja a tanfolyam tartalmát, és tárgyalja a fő problémáit. Felsorolja a vezetéshez kapcsolódó egyéb tanfolyamokat és oktatási programokat is. (Autoref.)

96/247

MATTHEWS, Graham - EDEN, Paul: Disaster management training in libraries = Libr.Rev. 45.vol. 1996. 1.no. 30-38.p. Bibliogr. 26 tétel.

Katasztrófa-kezelési képzés a brit könyvtárakban

Elemi károk; Továbbképzés; Vezetés

A cikk a brit könyvtárak katasztrófa-kezelési politikáját és gyakorlatát vizsgáló éves projekt eddigi eredményeit adja közre, és az érintettek (könyvtárosok, levéltárosok, mentési vállalkozások, biztosítók, tűzoltók stb.) tapasztalatai alapján javaslatokat tesz a katasztrófa-kezelési képzés területeire. A könyvtárközi együttműködés lehetőségeivel is foglalkozik. Megállapítja, hogy minden könyvtárnak és tájékoztatási központnak meg kell tennie a megfelelő gyakorlati lépéseket a katasztrófák eshetőségének minimalizálására, és fel kell készülnie a gyors és hatékony beavatkozásra, amennyiben a katasztrófa mégis bekövetkezik. Ezért a képzés a vezetés katasztrófa-elhárítási programjának lényeges követelménye.

(Autoref.)

Lásd még 311

Szabványok, normatívák

96/248

KOKABI, Mortaza: Is the future of MARC assured? = *Libr.Rev.* 45.vol. 1996. 2.no. 68-72.p. Bibliogr. 21 tétel.

Biztosított-e a MARC jövője?

Formátum -gépi

A MARC szabványra épülő katalogizálás már több, mint 20 éves. Különféle szempontok szerint már eddig is sok kritika érte, és ma is sokan bírálják. A cikk áttekinti a MARC-ról a szakma különböző területein kialakult fontosabb negatív és pozitív véleményeket, és megvizsgálja a MARC jövőjének lehetőségeit a technológiai innovációk fényében. Megállapítja, hogy a MARC a bibliográfiai információk közvetítésének továbbra is értékes eszköze marad.

(Autoref.)

96/249

DEMPSEY, Lorcan - RUSSELL, Rosemary - KIRRIEMUIR, John: Towards distributed library systems: Z39.50 in an European context = *Program.* 30.vol. 1996. 1.no. 1-22.p. Bibliogr. 25 tétel.

Az osztott könyvtári rendszerek felé: a Z39.50 európai vonatkozásai

Integrált gépi rendszer; Szabvány; Számítógéphálózat; Távközlés

Az Egyesült Királyságban a Z39.50 információkeresési protokoll nagy érdeklődést váltott ki, de eddig csak igen csekély mértékben alkalmazták. A cikk funkcionális szempontból áttekinti a protokollt és az egyéb, hasonló feladatú szabványokat (SR, TCP/IP, OSI). Ismertet néhány európai alkalmazást (IRIS, DALI, EUROPAGATE, PICA, SOCKER stb.), és foglalkozik a Z39.50 jövőbeli használatának és elfogadásának kérdéseivel. Leszögezi, hogy a Z39.50 a jövő osztott információkeresési rendszereinek kulcsfontosságú alkotórésze, de a hatékony alkalmazás érdekében egyéb protollokat és szolgáltatásokat is figyelembe kell venni.

(Autoref. alapján)

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

96/250

VOLODIN, B.F.: Nacional'naâ biblioteka: dva humanitarnyh aspekta = *Bibliotekoved.* 1995. 4/5.no. 14-19.p. Bibliogr.